

DOI: 10.5281/zenodo.1492071

УДК 614.842.655

*Ляшевська О. І., к.держ.упр., НУЦЗУ м. Харків,
Калюжний В. В., слухач магістратури, НУЦЗУ, м. Харків,
Мельниченко А. С., слухач магістратури, НУЦЗУ, м. Харків*

*Lyashevskya O., PhD, National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv,
Kalyuzhnyi V.V., student of the magistracy, National University of Civil Defence of
Ukraine, Kharkiv,
Melnichenko A.S., student of the magistracy, National University of Civil Defence
of Ukraine, Kharkiv*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТРАХУВАННЯМ В УКРАЇНІ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

IMPROVEMENT OF GOVERNANCE MECHANISMS OF INSURANCE IN UKRAINE FROM EMERGENCY SITUATIONS

Тенденції сьогодення потребують поєднання діяльності підрозділів цивільного захисту та страхових компаній у сфері державного управління пожежними ризиками. Безпека характеризується показниками ризиків, які визначають умови безпечного проживання та діяльності людей, збереження їх майна і матеріальних цінностей. Страхування створює умови для стримування ризиків на прийнятному й економічно обґрунтованому для суспільства рівні. У зв'язку з цим існує можливість застосування нових страхових механізмів у нашій державі, які наближають людину до виконання функцій державного управління ризиками і, відповідно, підвищують стійкість природних, соціальних, господарських і техногенних систем та зменшують економічні витрати.

Ключові слова: механізми, держава, управління, страхування, майнові ризики, безпека, страховий ризик.

Present trends require a combination of divisions of civil protection and insurance companies in the state management of fire risk. Safety is characterized by risk indicators that define the conditions and safe living of the people to preserve their assets and wealth. Insurance creates conditions to contain the risks to an acceptable and reasonable cost to the community level. In this regard, there is an urgent need to apply for new insurance mechanisms of our state to bring the person to perform the functions of risk management and, therefore, increase the stability of natural, social, economic and technological systems and reduce economic costs.

Key words: mechanisms, state, management, insurance, property risks, security, insurance risk.

Постановка проблеми. Щорічно у світі відбуваються різного характеру стихійні лиха, техногенні катастрофи та аварії з великими людськими жертвами та матеріальними втратами. На жаль, небезпечні події в останній час спостерігаються усе частіше, їх вплив на господарську діяльність людини є загально визнаними. На перший погляд цей факт може здатися парадоксальним, оскільки науково-технічний прогрес повинен сприяти незалежності нашого благополуччя від кліматичних умов.

За даними ДСНС України [1-3] щороку кількість пожеж збільшується: матеріальні втрати від пожеж за 2017 рік склали 7 млрд 860 млн 225 тис. грн (з них прямі матеріальні збитки становлять 2 млрд 38 млн 653 тис. грн, а побічні – 5 млрд 821 млн 572 тис. грн); а за 8 місяців 2018 року матеріальні втрати від пожеж склали 5 млрд 260 млн 410 тис. грн (з них прямі збитки становлять 1 млрд 341 млн 518 тис. грн, а побічні – 3 млрд 918 млн 892 тис. грн).

Значні матеріальні збитки (близько 20%) припадають на підприємства, організації, заклади, а решта – на житловий сектор. Аналіз статистичних даних про стан з пожежами та їх наслідками в Україні показує, що наслідки пожеж є надзвичайно великими. Економічна система держави потребує мінімізації збитків, що може бути досягнуто за допомогою страхової галузі. Як показує європейський досвід, страхові виплати можуть збалансувати збитки від пожеж і видатки на їх відновлення.

Отже, страхування займає стратегічну позицію, яка визначається тим, що воно надає гарантії поновлення порушених майнових інтересів у випадку непередбачуваних надзвичайних ситуацій чи явищ, позитивно впливає на зміцнення фінансів держави. Воно не тільки звільняє бюджет від видатків на відшкодування збитків при настанні страхових випадків, але й є одним з найстабільніших джерел довгострокових інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ринок страхування майна в Україні щороку зростає і за показниками останніх років перевищив 6 мільярдів гривень, за якими виплачується більше 200 мільйонів гривень страхового відшкодування [4]. При страхуванні майна страхова сума не може перевищувати його дійсної вартості на момент укладання договору. Під дійсною вартістю майна найчастіше розуміється відновлювальна (балансова) вартість. Договори страхування майна можуть бути укладені на один рік і на невизначений термін зі щорічним перерахунком вартості майна і суми річних платежів.

Договір, укладений на невизначений строк, вважається продовженим на наступний рік за умови внесення до закінчення поточного року певної частини (зазвичай 20-25 %) страхових платежів, розрахованих на наступний рік [5]. Окрім підрозділів цивільного захисту пожежні ризики є сферою діяльності страхових компаній. Безпека характеризується показниками ризиків, які визначають умови безпечного проживання та діяльності людей, збереження їх майна і матеріальних цінностей.

Згідно з законом України «Про страхування» [6], *страхування* – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб

та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення цих коштів. *Страховий ризик* – певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання.

Відповідно до Розпорядження №565 «Про затвердження Характеристики та класифікаційних ознак видів добровільного страхування» [7], можна застрахувати житло від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ. Це такий вид страхування, предметом договору якого є майнові інтереси, що не суперечать закону, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном, зазначеним у правилах та договорі страхування [8, 9]. У випадку страхування від вогневих ризиків їх необхідно визначати для конкретного об'єкта і враховувати цю оцінку в грошовому еквіваленті.

Страхування створює умови для стримування ризиків на прийнятному та економічно обґрунтованому для суспільства рівні. У зв'язку з цим виникає нагальна необхідність застосування нових страхових механізмів, які наближають людину до виконання функцій *державного* управління ризиками і, відповідно, підвищують стійкість природних, соціальних, господарських і техногенних систем та зменшують економічні витрати [10]. Таким чином, пожежні ризики слід розглядати з урахуванням їх застосування у страховій галузі.

Постановка завдання. Пошук нових механізмів для мінімізації збитків від надзвичайних ситуацій, на основі страхової галузі.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи досвід Швеції у страховій діяльності, цікавим є те, що у кожному адміністративному районі запроваджена своя система ранжування ризику [11]: це пов'язано з тим, що інспектор робить письмові звіти з протипожежної діяльності перевірених ним об'єктів, несе відповідальність за те, щоб об'єкти були оцінені з точки зору протипожежної безпеки за наперед визначеними критеріями оцінки ступенів ризику.

Основою для оцінки служить письмовий звіт і власне знання інспектора про об'єкт. Для цього у кожному адміністративному районі розробляється своя система визначення ступеня ризику на основі інформації, отриманої з письмових звітів.

Система визначення ступеня ризику частково адаптована для складання письмового звіту з протипожежної безпеки. Вона складається з трьох головних позицій оцінки: будівля, підприємство і заходи протипожежної безпеки. Кожна позиція оцінки складається з 7 пунктів для оцінки. Кожен об'єкт оцінюється за трибальною шкалою, де 3 – максимальна кількість балів для кожного пункту оцінки. Підставою оцінки небезпеки будівель служить її кількість поверхів. Якщо будівля має 2-4 поверхи, то це відповідає 1-му ступеню ризику, 5-8 поверхів – 2-му ступеню ризику, якщо понад 8 поверхів, то це 3-ій ступінь ризику. Отже, деякі об'єкти можуть взагалі не мати ступеня ризику за певними підставами [11].

Друга позиція оцінки будується на основі аналізу ризиків на підприємстві.

Третя позиція оцінки— це заходи протипожежної безпеки, які важко піддаються оцінці, а їх ступені ризику визначаються з інформації письмових звітів. Це означає, що, наприклад, на підставі наявності плану навчання існують такі критерії оцінки: дрібні недоліки і неточне формулювання дають 1-ий ступінь ризику, часткова відсутність – 2-ий ступінь, повна відсутність – 3-ій ступінь. Система визначення ступенів ризику є грубим методом оцінки. Інструментом для визначення необхідності та масштабу здійснення регулярного нагляду на певних об'єктах є перевірки інспекторів з пожежної безпеки. Бали підсумовуються і встановлюється межа в 30 балів. Ті об'єкти, сума балів яких перевищує це число, будуть піддаватися регулярним перевіркам. Чим вища кількість балів, тим коротший проміжок між перевірками, що вказує на збільшення кількостей перевірок для цього об'єкта. Ідея цієї системи оцінки полягає в тому, що власники підприємства будуть зацікавлені у зменшенні балів, отже зменшенні кількостей перевірок інспекції. Оскільки ці дві групи, будівлі і підприємства, які більш або менш статичні, то під час організації ефективних заходів з протипожежної безпеки необхідно брати до уваги специфіку категорії об'єктів, що піддаються регулярному нагляду. До цієї категорії об'єктів відносяться «Об'єкти підвищеної небезпеки та потенційно-небезпечні об'єкти», однак проміжки між проведенням перевірок інспектора можуть бути скорочені, що зображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії для виставлення балів ризику за експертною оцінкою [11].

Позиція оцінки	Підстави оцінки	Критерії для виставлення балів ризику		
		Кількість балів		
		1	2	3
1	2	3	4	5
Будівля	Кількість поверхів	2-4	5-8	Більше 8
	Кількість підвальних поверхів на підприємстві	1	2	Більше 2
	Рік будівництва	1980-1995	1969-1979	Раніше 1969
	Площа будівлі або приміщення	600-5000	5000-10000	Більше 10000
	Активна система протипожежної безпеки	Певні частини споруди	Елементи споруди	Вся споруда для безпеки персоналу
	Затрачений час для евакуації	10	20	30
Підприємство / установа	Кількість працівників	150-300	300-600	Більше 600
	Відомості про приміщення	Використовується регулярно в	Значна частка сторонніх ві-	Ні (не громадське примі-

		певних випадках сторонніми відвідувачами	двідувачів, громадське приміщення	щення)
	Пожежонебезпечні речовини або використання хімікатів	Дозволена кількість	Використання понад дозволену кількість	Значне використання понад дозволену кількість
	Пожежна навантага	Середня 200-400	Висока 400-600	Дуже висока більше 600
	Вогневі роботи	Регулярно малий обсяг	Часто середній обсяг робіт	Щодня великий обсяг робіт
	Люди, які не можуть самі евакуюватися	Так, невелика кількість	Так, багато	Так, більшість
	Сплячі люди	Так, невелика кількість	Так, багато	Так, більшість
	Робота в нічну зміну	Іноді	Часто	Так
Систематична робота з організації заходів протипожежної безпеки	Організація протипожежної безпеки	Незначні недоліки, нечіткий звіт	Частково відсутня, немає звіту	Зовсім відсутня
	План навчання	Незначні недоліки, нечіткий звіт	Частково відсутня, немає звіту	Зовсім відсутня
	Правила / інструкції з протипожежної безпеки	Незначні недоліки, нечіткий звіт	Частково відсутня, немає звіту	Зовсім відсутня
	Опис протипожежної безпеки	Незначні недоліки, нечіткий звіт	Частково відсутня, немає звіту	Зовсім відсутня
	Інструкції з експлуатації та обслуговування	Незначні недоліки, нечіткий звіт	Частково відсутня, немає звіту	Зовсім відсутня
	Система контролю	Незначні недоліки, нечіткий звіт	Частково відсутня, немає звіту	Зовсім відсутня
	Заходи з контролю над виконанням	Незначні недоліки, нечіткий звіт	Частково відсутня, немає звіту	Зовсім відсутня

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2018р. № 715 [12] затверджено критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від проведення господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки Державною службою з надзвичайних ситуацій. Згідно з такими критеріями, суб'єкти господарювання поділяють за ступенями прийня-

тного ризику на групи:

–з високим ступенем прийнятного ризику (висотні будинки з умовною висотою понад 47 м);

–з середнім ступенем прийнятного ризику (будівлі підвищеної поверховості з умовною висотою від 26,5 м до 47 м включно);

–з незначним ступенем прийнятного ризику (державні, відомчі та кооперативні житлові будинки, окрім будинків підвищеної поверховості та висотних).

Для розрахунку ризиків загибелі від пожеж використано Методику визначення розрахункових величин пожежного ризику в будівлях та спорудах різних класів функціональної пожежної небезпеки, яка містить аналітичні методи визначення індивідуальних ризиків загибелі від пожеж та перевірку на відповідність допустимим значенням.

Отримані значення пожежних ризиків житлового сектора міста Харкова оцінювали за шкалою європейських норм [10]:

–незначний ризик: $\leq 10^{-6}$

–прийнятний ризик: $10^{-6} \div 5 * 10^{-5}$

–високий ризик: $5 * 10^{-5} \div 5 * 10^{-4}$

–неприйнятний ризик : $\geq 5 * 10^{-4}$

Таблиця 2

Відшкодування залежно від можливих наслідків пожежі

Значення можливих наслідків пожежі (сума)				
Незначне руйнування	Мале руйнування	Середнє руйнування	Велике руйнування	Повне руйнування
Відшкодування від суми вартості зруйнованого об'єкта, від 1 до 5% (означає, що не потрібно ніяких заходів)	Відшкодування від суми вартості зруйнованого об'єкта, від 6-25% (означає, що необхідно вжити заходів у випадку необхідності)	Відшкодування від суми вартості зруйнованого об'єкта, від 26-35% (означає, що необхідно вжити заходів для покращення стану пожежної безпеки)	Відшкодування від суми вартості зруйнованого об'єкта, від 36-65% (означає, що необхідно вжити заходів для покращення стану пожежної безпеки, накладення санкцій)	Відшкодування від суми вартості зруйнованого об'єкта, від 66-100% (означає, що необхідно негайно вжити заходів для покращення стану пожежної безпеки, накладення важких санкцій)

У зоні високого ризику можна вважати обґрунтованим використання превентивних заходів з боку керівництва адміністративного району. Це означає, що необхідно, крім статистики, також використовувати кількісний аналіз ризику табл. 3.

Таблиця 3

Матриця визначення страхової суми від значень ризику

Розрахункове значення ризику	Кількість балів за експертною оцінкою				
	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60
Незначний	1%	20%	30%	45%	85%
Прийнятний	6%	25%	30%	50%	90%
Допустимий	10%	26%	35%	65%	95%
Неприйнятний	15%	30%	36%	66%	100%

Ризики дають змогу обґрунтовувати умови страхування та проведення різноманітних заходів щодо поліпшення стану захищеності об'єкта. Страховик зобов'язаний за заявою страхувальника у разі здійснення ним заходів, які зменшили страховий ризик або, навпаки, збільшили його, переукласти з ним договір страхування (зменшити чи збільшити страхову виплату). У процесі будь-якого виду страхування сторони зацікавлені у зменшенні ступеня ризику та недопущення настання страхового випадку. Ідея страхування полягає в частковому або повному відшкодуванні втрат, заподіяних страховим випадком. Тому підприємці, які страхують фірми, будуть завжди безпосередньо зацікавлені у реалізації протипожежних заходів для зниження ризиків. Перед страхуванням об'єкта страховики висувають низку вимог, які необхідно обов'язково виконати (заходи для зменшення ризиків).

Висновки. В безпеці та зменшенні пожежного ризику зацікавлені всі: підприємець – менші страхові внески та менша загроза відповідальності перед законом; страхова компанія – менші збитки; персонал і населення – меншим стає почуття тривоги, зростає впевненість у безпеці за умов гарантування компенсації у випадку аварії.

Отже, враховуючи спільні інтереси інспекторів ДСНС України та страховиків, щодо зниження рівня ризику виникнення пожеж слід уніфікувати законодавчу та нормативну базу з цього напрямку.

Список використаних джерел:

1. Аналіз масиву карток обліку пожеж за 8 місяців 2018 року / (УкрНДІЦЗ) ДСНС України. – 2018. – 18 с.
2. Аналіз протипожежного водопостачання Харківської області за 12 місяців 2017 року, ГУ ДСНС України у Харківській області.
3. Аналіз масиву карток обліку пожеж за 12 місяців 2017 року [Електронний ресурс] / (УкрНДІЦЗ) ДСНС України. – 2017. – 32 с.
4. Марценюк-Розарьонова О. В. Майнове страхування: особливості, значимість та перспективи розвитку. – FINANCIAL SPACE 2014. – № 3 (15). – С. 147-

151. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1403/14movmso.pdf>.

5. Журнал про страхування та перестраховування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/>.

6. Про страхування [Електронний ресурс]: Закон України № 86/96-ВР. – [Чинний від 1996-03-07].–Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

7. Про затвердження Характеристики та класифікаційних ознак видів добровільного страхування [Електронний ресурс] : Розпорядження № 565 [Чинне від 2010-07-09].–Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1119-10>.

8. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 47, ст.251) [Чинний від 16.01.2016]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2658-14/page>.

9. Постанова КМУ № 1440 Про затвердження Національного стандарту №1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав"[Чинний від 15.04.2015]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>.

10. Бегун В. Ризик-орієнтовний підхід та страхова справа / В. Бегун, Є. Журавльов // Надзвичайна ситуація. – 2010. – № 3. – С. 40-43.

11. Risk Management [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://novascotia.ca/dma/pdf/mun-local-government-resource-handbook-6-3.pdf>.

12. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки Державною службою з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 715 [Чинний від 2018-09-05]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/715-2018-%D0%BF#n6>.

References:

1. *The analysis of the array of cards fires over 8 months of 2018 [Analiz masyvu kartok obliku pozhezh za 8 misyatsiv 2018 roku]*. (UkrNDITSZ) DSNS Ukrayiny. 2018. Print.

2. *Analysis of fire water supply in Kharkiv region for 12 months of 2017 [Analiz protypozhezhnoho vodopostachannya Kharkivs'koyi oblasti za 12 misyatsiv 2017 roku]*. HU DSNS Ukrayiny u Kharkivs'koyi oblasti. Print.

3. *The analysis of the array of cards fires for the 12 months 2017 [Analiz masyvu kartok obliku pozhezh za 12 misyatsiv 2017 roku]*. (UkrNDITSZ) DSNS Ukrayiny. 2017. Print.

4. Martsenyuk-Rozarenova, O. V. "Property insurance: features, importance and prospects of development. [Martsenyuk-Rozar'onova O. V. Maynove strakhuvannya: osoblyvosti, znachymist' ta perspektyvy rozvytku]." *Financial space* 3 (15) (2014): 147-151. Print.

5. *Journal of insurance and reinsurance in Ukraine [Zhurnal pro strakhuvannya ta perestrakhuvannya v Ukrayini] [Elektronnyy resurs]*. Web. 01 Nov. 2018 <<http://forinsurer.com/>>.

6. Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine. *On insurance [Pro strakhuvannya]*. Web. 01 Nov. 2018 <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>>.

7. Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine. *About the statement of the Characteristic and classification signs of types of voluntary insurance [Pro zatverdzhennya Charakterystyky ta klasyfikatsiynykh oznak vydiv dobrovil'noho strakhuvannya]*. Web. 01

Nov. 2018 <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1119-10>>.

8. Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine. *About the assessment of property, property rights and professional appraisal activity in Ukraine [Pro otsinku mayna, maynovykh prav ta profesiynu otsinochnu diyal'nist' v Ukrayini]*. Web. 01 Nov. 2018 <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2658-14/page>>.

9. Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine. *CMU resolution No. 1440 on approval of the National standard No. 1 "General principles of property and property rights assessment" [Postanova KМУ № 1440 Pro zatverdzhennya Natsional'noho standartu №1 "Zahal'ni zasady otsinky mayna i maynovykh prav"*. Web. 01 Nov. 2018 <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>>.

10. Runner, V. "Risk-indicative approach and insurance business [Ryzyk-oriyentovnyy pidkhid ta strakhova sprava]." *Nadzvychnayna sytuatsiya* 3 (2010): 40-43. Print.

11. *Risk Management [Risk Management]*. Web. 01 Nov. 2018 <<https://novascotia.ca/dma/pdf/mun-local-government-resource-handbook-6-3.pdf>>.

12. Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine. *About the approval of criteria behind which the degree of risk from implementation of economic activity is estimated and frequency of implementation of planned actions of the state supervision (control) in the field of technogenic and fire safety by Public service for emergency situations [Pro zatverdzhennya kryteriyiv, za yakymy otsinyuyet'sya stupin' ryzyku vid provadzhennya hospodars'koyi diyal'nosti ta vyznachayet'sya periodychnist' zdiysnennya planovykh zakhodiv derzhavnoho nahlyadu (kontrolyu) u sferi tekhnohennoyi ta pozhezhnoyi bezpeky Derzhavnoyu sluzhboyu z nadzvychnaynykh sytuatsiy]*. Web. 01 Nov. 2018 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/715-2018-%D0%BF#n6>>.

DOI: 10.5281/zenodo.1492105

УДК 351.862.4: 614.8

Федорчак В. В., к.держ.упр., НУЦЗУ, м. Харків

Fedorchak V., PhD in Public Administration, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

**КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ
НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В УКРАЇНІ**

**QUANTITATIVE ANALYSIS OF RESULTS OF
PUBLIC ADMINISTRATION OF EMERGENCIES' RISKS
OF EMERGENCE IN UKRAINE**